Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1876/98, ECLI:CZ:NS:1999:21.CDO.1876.1998.1

Číslo: 51/2000

Právní věta:

Jestliže soud při jednání, při kterém došlo jen k vyhlášení rozsudku (§ 156 odst. 2 o.s.ř.), zasedal v jiném složení senátu, než ve kterém věc naposledy projednal u jednání, jež rozsudku předcházelo, jde o vadu řízení podle § 237 odst. 1 písm. g) o.s.ř., neboť soud byl nesprávně obsazen.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.01.1999

Spisová značka: 21 Cdo 1876/98

Číslo rozhodnutí: 51

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Řízení před soudem

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Dopisem ze dne 19. 4. 1994 sdělil "předseda Správní rady okresní pobočky pojišťovny" řediteli žalované, že "Správní rada okresní pobočky pojišťovny" navrhuje "odvolání ředitelky pobočky z funkce pro neschopnost spolupráce se zdravotnickými zařízeními, neschopnost spolupráce se správní radou a neutěšenou personální situaci na pobočce". Dopisem ze dne 13. 7. 1994 ředitel žalované sdělil žalobkyni, že ji "dnem 15. července 1994 odvolává z funkce ředitelky okresní pojišťovny". Dopisem ze dne 18. 10. 1994 sdělila žalovaná žalobkyni, že "v návaznosti na zrušení" jejího "pověření k řízení pobočky", které "nabylo účinnosti dnem 29. 9. 1994", jí "bylo nabídnuto podle § 65 odst.3 zák. práce další pracovní zařazení", které odmítla; "v důsledku toho je dán výpovědní důvod podle § 46 odst. 1 písmeno c) zák. práce, tj. pro nadbytečnost", a pracovní poměr žalobkyně "skončí dnem 31. 1. 1995".

Žalobkyně se domáhala určení, že "návrh Správní rady okresní pobočky ze dne 19. 4. 1994 na odvolání z funkce ředitelky je v celém rozsahu neplatný", že "odvolání z funkce ředitelky pobočky dnem 15. 7. 1994 podle § 65 zák. práce je neplatné" a že neplatná je i "výpověď ze dne 18. 10. 1994 podle § 46 odst. 1 písm. c) zák. práce s ukončením pracovního poměru dnem 31. 1. 1995, kterou žalovaná podala v návaznosti na neplatné odvolání z funkce a neplatného návrhu správní rady okresní pobočky". Žalobu odůvodnila zejména tím, že se nedopustila "žádného závažného přestupku,

který by mohl být podkladem" k jejímu odvolání z funkce ředitelky okresní pojišťovny žalované; "Správní rada okresní pobočky podala návrh na její odvolání, který však sama nedokázala podložit přesvědčivými důkazy". Odvolání z funkce ze dne 13. 7. 1994 dnem 15. 7. 1994 je neplatné, neboť "listinu o odvolání z funkce" žalobkyně převzala až dne 20. 7. 1994. Dále uvedla, že důvod k výpovědi z pracovního poměru nebyl dán, neboť nabídnutou funkci vedoucí ekonomického odboru neodmítla; pouze žádala, aby listiny předložené jí žalovanou (pracovní smlouvu, jmenování do funkce, pracovní náplň a platový výměr) jí byly "ponechány alespoň do druhého dne nebo do konce pracovní doby k důkladnému pročtení a zvážení" a dále "poukázala na to, že dosud neobdržela zprávu dozorčí rady okresní pobočky". U jednání konaného u soudu prvního stupně dne 20. 9. 1995 žalobkyně "upravila petit rozsudku" tak, že se domáhala určení, že "výpověď z pracovního poměru daná žalobkyni žalovaným dne 18. 10. 1994 je neplatná". U jednání konaného dne 15. 11. 1995 znovu "upřesnila petit rozsudku" tak, že se kromě určení neplatnosti výpovědi domáhala určení, že "pracovní poměr žalobkyně u žalované trvá".

O k r e s n í s o u d v Hradci Králové rozsudkem ze dne 28. 12. 1995 "návrh žalobkyně ze dne 23. 3. 1995 ve znění změny ze dne 15. 11. 1995, aby bylo určeno, že výpověď z pracovního poměru daná žalobkyni žalovaným dne 18. 10. 1994 je neplatná, a že pracovní poměr žalobkyně u žalované trvá", zamítl, rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, a uložil žalobkyni povinnost "uhradit České republice na účet okresního soudu soudní poplatek 500 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku". Vycházel ze zjištění, že žalobkyně odmítla funkci vedoucí ekonomického odboru, kterou jí žalovaná nabídla po odvolání z funkce ředitelky okresní pojišťovny žalované ve smyslu ustanovení § 65 odst. 3 zák. práce. Tato funkce byla žalobkyni podle názoru soudu prvního stupně "nabídnuta zcela řádně" a "ona ji pouze účelově nepřijala, evidentně ve snaze dosáhnout změny rozhodnutí o jejím odvolání z funkce ředitelky". Žalobkyně "jednala způsobem, který nevzbuzoval pochybnosti o tom, že nechtěla tuto nabízenou funkci přijmout"; "účelově totiž protahovala okamžik podpisu pracovní smlouvy s tím, že k tomuto potřebuje materiály dozorčí rady, pro podpis takovéto pracovní smlouvy zcela irelevantní". Soud prvního stupně proto dospěl k závěru, že výpověď z pracovního poměru, která je "určitá a srozumitelná", byla žalobkyni "dána řádně" a že její pracovní poměr u žalované skončil dne 31. 1. 1995.

K odvolání žalobkyně K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové rozsudkem ze dne 24. 3. 1998 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že určil, že "výpověď z pracovního poměru daná žalobkyni žalovanou dne 18. 10. 1994 je neplatná"; současně rozhodl, že žalovaná je povinna "nahradit žalobkyni náklady řízení před okresním soudem v částce 1650 Kč a dále náklady odvolacího řízení v částce 2150 Kč, vše do 3 dnů od právní moci rozsudku a k rukám advokáta žalobkyně". Odvolací soud vycházel ze zjištění, že zástupce ředitele okresní pojišťovny žalované žalobkyni dne 18. 10. 1994 předal výpověď z pracovního poměru, aniž by jí poskytl "jakoukoli lhůtu na prostudování předložených dokladů a zvážení celé záležitosti". Podle názoru odvolacího soudu z dokazování provedeného soudem prvního stupně "v žádném případě nelze dovodit, že žalobkyně nabízenou práci po odvolání z funkce ředitelky okresní pobočky pojišťovny odmítla, a není tudíž důvod pro aplikaci § 65 odst. 3 zák. práce, neboť výpovědní důvod podle § 46 odst. 1 písm. c) zák. práce nenastal, resp. žalovaná neprokázala, že by nastal".

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání z důvodů uvedených v § 241 odst. 3 písm. c) a d) o. s. ř. Namítá, že odvolací soud dovodil, že žalobkyni "nebyla dána dostatečná lhůta k prostudování nabídky práce", aniž by "jakkoli odůvodnil, z jakých důkazů – kromě výpovědi žalobkyně – vyšel". Soud prvního stupně přitom provedl důkazy svědčící o tom, že žalobkyně měla dostatek času, aby se seznámila s "předanou nabídkou". "Dokumenty, které již jednou četla, a věděla tedy naprosto přesně, jaká práce je jí nabízena", žalobkyně "studovala" 20 minut, což byla doba, kterou si sama vyžádala. "Požadavek žalobkyně na další přiměřený čas k prostudování dokumentů a rozmyšlení celé věci" byl podle dovolatelky "požadavkem šikanózním". "Šikanózní" byly podle názoru

dovolatelky i "požadavky žalobkyně na předložení dalších materiálů (např. návrh na odvolání žalobkyně z funkce vypracovaný dozorčí radou apod.)", které ani "nemají pro úvahy o odmítnutí práce právní relevanci". Z hlediska "právního zhodnocení celé věci" považuje dovolatelka za nejdůležitější "odpověď na otázku", zdali žalobkyně "odmítla nabízenou práci ve smyslu ustanovení § 65 zák. práce". Odvolací soud se podle jejího názoru "právní podstatou sporu" vůbec "nezabýval a nevysvětlil, co by právně relevantním odmítnutím již bylo a co nikoli, a už vůbec neodpověděl na otázku, proč tento konkrétní vztah posoudil tak, že žalobkyně práci neodmítla". Žalobkyně "po několika málo minutách přesně věděla, že je jí nabízena stejná práce jako 14 dnů předtím"; "jestliže za těchto okolností požadovala další materiály (materiály z dozorčí rady) a podepsání smlouvy tímto podmiňovala, je nutno uzavřít tak, že nabízenou práci odmítla". Dovolatelka navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil.

Žalobkyně navrhla, aby dovolací soud dovolání žalované zamítl. Uvedla, že "odvolací soud správně rozhodl, že na straně žalované nebyl důvod pro aplikaci § 65 odst. 3 zák. práce, neboť výpovědní důvod podle § 46 odst. 1 písm. c) zák. práce nenastal, resp. žalovaná neprokázala, že by nastal". Ačkoliv žalovaná měla pro žalobkyni odvolanou z funkce ředitelky jinou práci, tuto žalobkyni "řádně nenabídla" a "účelově pak tvrdila odmítnutí nabídky ze strany žalobkyně". Tímto odmítnutím "zajisté nebylo a ani nemohlo býti jednání žalobkyně dne 18. 10. 1994, kdy žalobkyně nepodepsala dokumenty (pracovní smlouvu, pracovní náplň a platový výměr) předložené zástupcem ředitele z toho důvodu, že požadoval jejich okamžitý podpis, aniž by vyhověl zcela legitimnímu a jistě ne neobvyklému požadavku žalobkyně, aby jí bylo před podpisem těchto listin umožněno jejich prostudování". Požadavek žalobkyně "týkající se předložení materiálů z dozorčí rady pobočky týkající se odvolání žalobkyně z funkce ředitelky pobočky" byl "pouze podružným a nikoliv zásadním" a žalobkyně nepodmiňovala "podpis předložených pracovněprávních dokumentů předložením těchto materiálů, ale možností řádně si tyto dokumenty prostudovat".

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je i podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a dospěl k závěru, že řízení předcházející jeho vydání je postiženo vadou uvedenou v ustanovení § 237 odst. 1 písm. g) o. s. ř. Proto rozsudky soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. g) o. s. ř. dovolání je přípustné proti rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže rozhodoval vyloučený soudce nebo byl soud nesprávně obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodoval senát.

Podle ustanovení § 36, věty první, o. s. ř. v řízení před soudem jedná a rozhoduje senát nebo předseda senátu jako jediný soudce (samosoudce).

Podle ustanovení § 36a odst. 1 písm. a) o. s. ř. v řízení před okresním soudem ve věcech pracovních jedná a rozhoduje senát.

Podle ustanovení § 9 odst. 3 zákona č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, senáty okresního soudu se skládají ze soudce a dvou přísedících.

Řízení o žalobách na určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru výpovědí, okamžitým zrušením, zrušením ve zkušební době nebo dohodou (§ 64 zák. práce) a na určení trvání pracovního poměru, popřípadě na určení jiného právního vztahu nebo práva vyplývajících z pracovního poměru

(§ 80 písm. c/ o. s. ř.), je řízením ve věcech pracovních; v řízení o takových žalobách proto před okresním soudem jako soudem prvního stupně jedná a rozhoduje senát složený ze soudce (předsedy senátu) a dvou přísedících.

V posuzovaném případě soud prvního stupně – jak vyplývá z obsahu spisu – věc projednal při jednáních, která se konala ve dnech 20. 9. 1995, 15. 11. 1995 a 20. 12. 1995; posléze uvedené jednání pak bylo odročeno "za účelem vyhlášení rozsudku" na den 29. 12. 1995, kdy došlo – aniž by věc byla projednávána – pouze k vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně. Při jednáních soudu prvního stupně konaných ve dnech 20. 9. 1995 a 15. 11. 1995 věc projednávala předsedkyně senátu JUDr. I. H. spolu s přísedícími J. B. a ing. D. J. a při jednání konaném dne 20. 12. 1995 soud prvního stupně jednal v senátě složeném z předsedkyně JUDr. I. H. a přísedících E. F. a ing. D. J. Vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně dne 29. 12. 1995 se zúčastnili spolu s předsedkyní senátu JUDr. I. H. přísedící B. M. a E. F.

Občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k zachovávání zákonů, k čestnému plnění povinností a k úctě k právům spoluobčanů (srov. § 1 o. s. ř.). Účel občanského soudního řízení se naplňuje především v rozhodnutí soudu ve sporu nebo v jiné právní věci.

Základem pro rozhodnutí soudu je dokazováním zjištěný skutkový stav věci (srov. § 153 odst. 1 o. s. ř.). Náležité zjištění skutkového stavu věci v první řadě předpokládá, že soud zhodnotil důkazy podle své úvahy (každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti) a že pečlivě přihlédl ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci (srov. § 132 o. s. ř.). Má-li být těmto požadavkům na rozhodovací činnost soudu (včetně zhodnocení celého průběhu řízení) vyhověno, je potřebné, aby – ve věcech, o nichž zákon stanoví, že soud má být obsazen senátem – se na ní podílel celý senát; nejen předseda senátu, ale i ostatní jeho členové (soudci nebo přísedící) musí proto mít o celém průběhu řízení včetně provedeného dokazování takové poznatky, které jim umožní věc náležitě posoudit (po stránce skutkové a v návaznosti na ni i po stránce právní). Posouzení všech rozhodujících skutečností soudem nemůže být řádné a úplné, jestliže by věc projednávali jiní soudci nebo přísedící než ti, kteří o ní nakonec rozhodli, aniž by byli před přijetím rozhodnutí seznámeni s dosavadním průběhem řízení (zejména s přednesy účastníků a s provedenými důkazy) alespoň způsobem uvedeným v ustanovení § 119 odst. 2 o. s. ř. (podle tohoto ustanovení na počátku nového jednání sdělí předseda senátu obsah přednesů a provedených důkazů; výsledky dosavadního řízení tak zůstávají zachovány a provedené důkazy jsou v dalším jednání použitelné zásadně i tehdy, změní-li se složení soudu). V takovém případě totiž skutkovým podkladem rozhodnutí nejsou a nemohou být výsledky dokazování přijaté senátem, který o věci rozhodoval, ale jen názor těch jeho členů, kteří se na projednávání věci podíleli a měli pro její rozhodování vlastní poznatky.

O vadu řízení podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. g) o. s. ř. spočívající v tom, že "byl soud nesprávně obsazen", jde nejen v případě, že o přijetí rozsudku nebo usnesení rozhodl namísto senátu předseda senátu jako jediný soudce (samosoudce). Nesprávně obsazeným soudem ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. g) o. s. ř. je i soud, který o věci rozhodl v jiném složení senátu, než ve kterém ji projednal, aniž by byl senát před přijetím rozsudku nebo usnesení seznámen s dosavadním průběhem řízení (zejména s přednesy účastníků a s provedenými důkazy) alespoň postupem uvedeným v ustanovení § 119 odst. 2 o. s. ř.

Podle ustanovení § 156 odst. 2 o. s. ř. rozsudek se vyhlašuje zpravidla hned po skončení jednání, které rozsudku předcházelo; není-li to možné, soud k vyhlášení rozsudku odročí jednání nejdéle na dobu deseti kalendářních dnů. Ustanovení § 119 odst. 2 se v tomto případě nepoužije.

Z citovaného ustanovení § 156 odst. 2 o. s. ř. vyplývá, že rozsudek soud vyhlašuje buď bezprostředně po skončení předcházejícího jednání nebo – není-li to možné (např. z důvodu delší porady senátu) – u jednání k tomuto účelu (a jen k tomuto účelu) odročeného. V obou případech se na rozsudku podílejí pouze členové senátu, kteří se účastnili jednání, jež vyhlášení rozsudku předcházelo, neboť jen ti mohou mít o celém průběhu řízení včetně provedeného dokazování poznatky pro náležité posouzení věci. Z toho důvodu též zákon stanoví, že v případě odročení jednání k vyhlášení rozsudku se ustanovení § 119 odst. 2 o. s. ř. nepoužije.

Z uvedeného vyplývá, že rozhodl-li soud rozsudkem o věci, v níž jedná a rozhoduje senát (tedy i o pracovní věci), u jednání odročeného k vyhlášení rozsudku podle ustanovení § 156 odst. 2 o. s. ř. v jiném složení senátu, než ve kterém ji projednal u jednání, jež rozsudku předcházelo, jde o vadu řízení podle § 237 odst. 1 písm. g) o. s. ř., neboť soud byl nesprávně obsazen.

V posuzovaném případě šlo vzhledem k předmětu řízení o věc pracovní, kterou soud prvního stupně správně projednával v senátě. Rozsudek však vydal v jiném složení senátu, než ve kterém ji projednal u jednání, které rozsudku předcházelo, a které odročil jen k jeho vyhlášení. Přísedící B. M., který se podílel na přijetí rozsudku, se předcházejícího jednání nezúčastnil (nezúčastnil se žádného z jednání soudu prvního stupně, u kterých byla věc projednávána), a proto pro její posouzení nemohl mít žádné poznatky.

Při rozhodování věci byl tedy soud nesprávně obsazen a odvolací soud toto pochybení způsobem vyplývajícím z ustanovení § 221 odst. 1 písm. b) a § 221 odst. 2 o. s. ř. neodstranil. Dovolací soud k této vadě řízení podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. g) o. s. ř. přihlédl, i když nebyla v dovolání uplatněna (§ 242 odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).

Odvolacímu soudu je též třeba vytknout, že nerozhodl o celém předmětu odvolacího řízení. Tím byla – vzhledem k výroku rozsudku soudu prvního stupně a obsahu odvolání žalobkyně proti němu – nejen žaloba o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru, o které odvolací soud rozhodl, ale i návrh žalobkyně, aby bylo určeno, že její pracovní poměr u žalované trvá. Odvolací soud rovněž nesprávně ponechal bez povšimnutí okolnost, že soud prvního stupně nerozhodl o návrhu žalobkyně na určení neplatnosti "návrhu Správní rady okresní pobočky ze dne 19. 4. 1994 na odvolání z funkce ředitelky" a "odvolání z funkce ředitelky okresní pobočky dnem 15. 7. 1994 podle § 65 zák. práce", přestože z obsahu spisu není zřejmé, že by žalobkyně svou žalobu vzala v této části zpět (§ 96 odst. 1 o. s. ř.). Naproti tomu soud prvního stupně rozhodl o návrhu žalobkyně na určení, že její pracovní poměr u žalované trvá, uplatněném žalobkyní u jednání konaného dne 15. 11. 1995, aniž by tuto změnu žaloby usnesením připustil (§ 95 odst. 1 o. s. ř.).

Protože rozsudek odvolacího soudu není správný, Nejvyšší soud jej – aniž by se mohl zabývat námitkami dovolatelky ve věci samé – podle ustanovení § 243b odst. 1, části věty za středníkem, o. s. ř., zrušil. Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, byl zrušen i tento rozsudek a věc byla vrácena okresnímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, věta druhá, o. s. ř.).